

Bijlage A

Cijfers over kanker in Nederland

Kanker komt steeds vaker voor

Steeds meer mensen leven met of na kanker en overlijden als gevolg van kanker. 1 op de 2 Nederlanders krijgt kanker.⁴ In 2022 zijn 124.000 nieuwe diagnoses gesteld.^{4,2} Dit aantal zal oplopen tot ongeveer 156.000 in 2032.⁵

Jaarlijks overlijden 46.000 mensen aan de gevolgen van kanker. Dit aantal loopt op naar 54.000 in 2032. Een derde van deze mensen sterft vóór hun 69e levensjaar.⁵

In Nederland leven 850.000 mensen die kanker hebben of hebben gehad. In 2032 zijn dit er bijna 1,4 miljoen.⁵

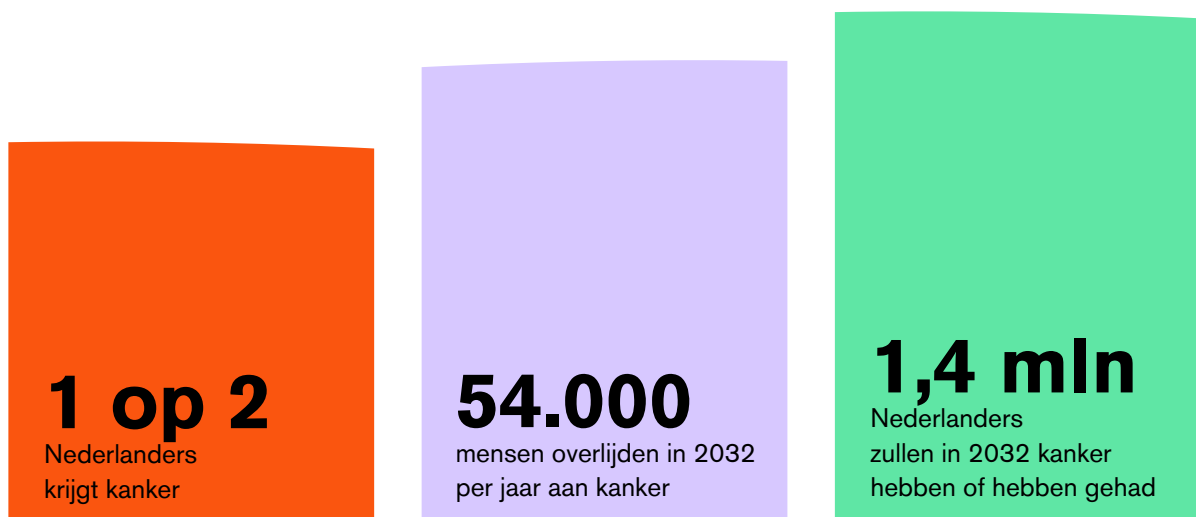
Leeftijdsverdeling

Meer dan de helft van de mensen met kanker is 70 jaar of ouder. Ongeveer 75% van de mensen die kanker krijgt is 60 jaar of ouder.¹⁴⁰

Van de mensen die in 2022 de diagnose kanker kregen was ¹⁴⁰

- 53% ouder dan 70 jaar
- 45% tussen de 30 en 70 jaar
- 1% jonger dan 30 jaar

Kanker komt steeds vaker voor ^{4, 5}

Impact van kanker

De impact van kanker op patiënt en naasten is groot. Zo beïnvloedt het de kwaliteit van leven tijdens, maar ook nog na de behandeling. De impact stopt niet als de behandeling stopt.

Van de mensen die kanker hebben (gehad) ervaart:

- 65% late gevolgen; o.a. seksuele problemen (44%) en concentratieproblemen (40%)¹¹⁶
- 88% nadelige gevolgen voor hun werk¹⁴³
- 76% nadelige financiële gevolgen (een deel hiervan is blijvend en een deel hiervan zijn extra uitgaven)¹²⁸

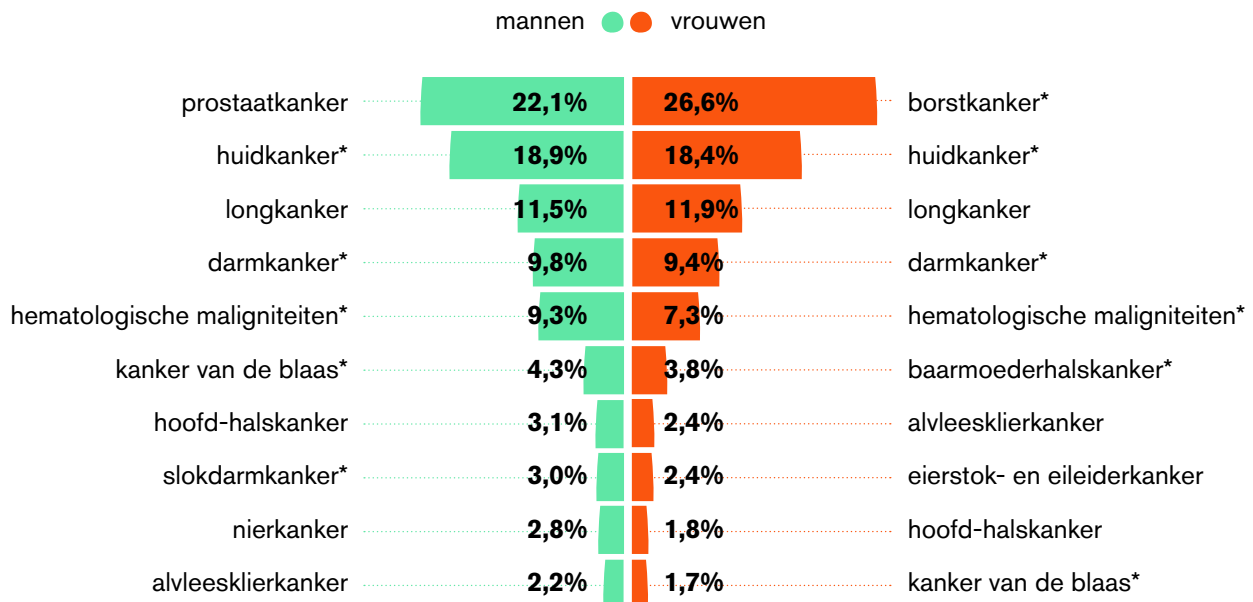
Meest voorkomende kankersoorten

Prostaatkanker is de meest voorkomende kankersoort bij mannen. Bij vrouwen is dit borstkanker. Hierna volgen huidkanker en longkanker, zowel bij mannen als vrouwen.⁶⁹

Bijna 20% ervaart veel beperkingen (meer dan de gemiddelde bevolking) in het uitvoeren van dagelijkse activiteiten.⁸ Ook voelt 35% zich eenzaam door hun ziekte.¹³²

Tien meest voorkomende kankersoorten ⁶⁹

(obv diagnosejaar 2022)

huid: exclusief basaalcelcarcinoom
darm: dikke- en endeldarmkanker
hematologische maligniteiten: leukemie, lymfklierkanker, multipel myeloom en andere vormen van beenmergkanker
blaas en overig urinewegen: nierbekkenkanker, urineleiderkanker, niet-spierinvasieve blaaskanker, spierinvasieve blaaskanker, urachus kanker, kanker van de urinewegen overig
slokdarm: exclusief cardia

* **borst:** invasief mammacarcinoom
huid: exclusief basaalcelcarcinoom
darm: dikke- en endeldarmkanker
hematologische maligniteiten: leukemie, lymfklierkanker, multipel myeloom en andere vormen van beenmergkanker
baarmoederlichaam: baarmoederlichaamkanker
blaas en overige urinewegen: nierbekkenkanker, urineleiderkanker, niet-spierinvasieve blaaskanker, spierinvasieve blaaskanker, urachus kanker, kanker van de urinewegen overig

Uitgezaaide kanker

Bij 1 op de 5 mensen die de diagnose kanker krijgt, is de kanker uitgezaaid op het moment van diagnose. Per jaar krijgen ongeveer 21.000 mensen de diagnose uitgezaaide kanker. In totaal leven er zo'n 38.000 mensen met uitgezaaide kanker in Nederland.⁹¹

De meest uitgezaaide kankersoorten bij diagnose zijn alvleesklier-, long-, maag-, galweg- en galblaaskanker. De grootste groep mensen met uitgezaaide kanker betreft mensen met longkanker. Ook de groep met uitgezaaide prostaat­kanker is groot. Dat is niet zozeer omdat deze kankersoort snel uitzaait, maar voornamelijk door de grote groep mensen met prostaat­kanker.⁹¹

Kankerdiagnoses versus kankersterfte

Meer dan 50% van de nieuwe kankerdiagnoses in 2022 werd gevormd door huidkanker, borstkanker, prostaat­kanker en longkanker. Longkanker veroorzaakt de meeste sterfgevallen met 22%.⁶⁹

Kankerdiagnoses versus kankersterfte⁶⁹

Percentage van alle nieuwe kankerdiagnoses in 2022

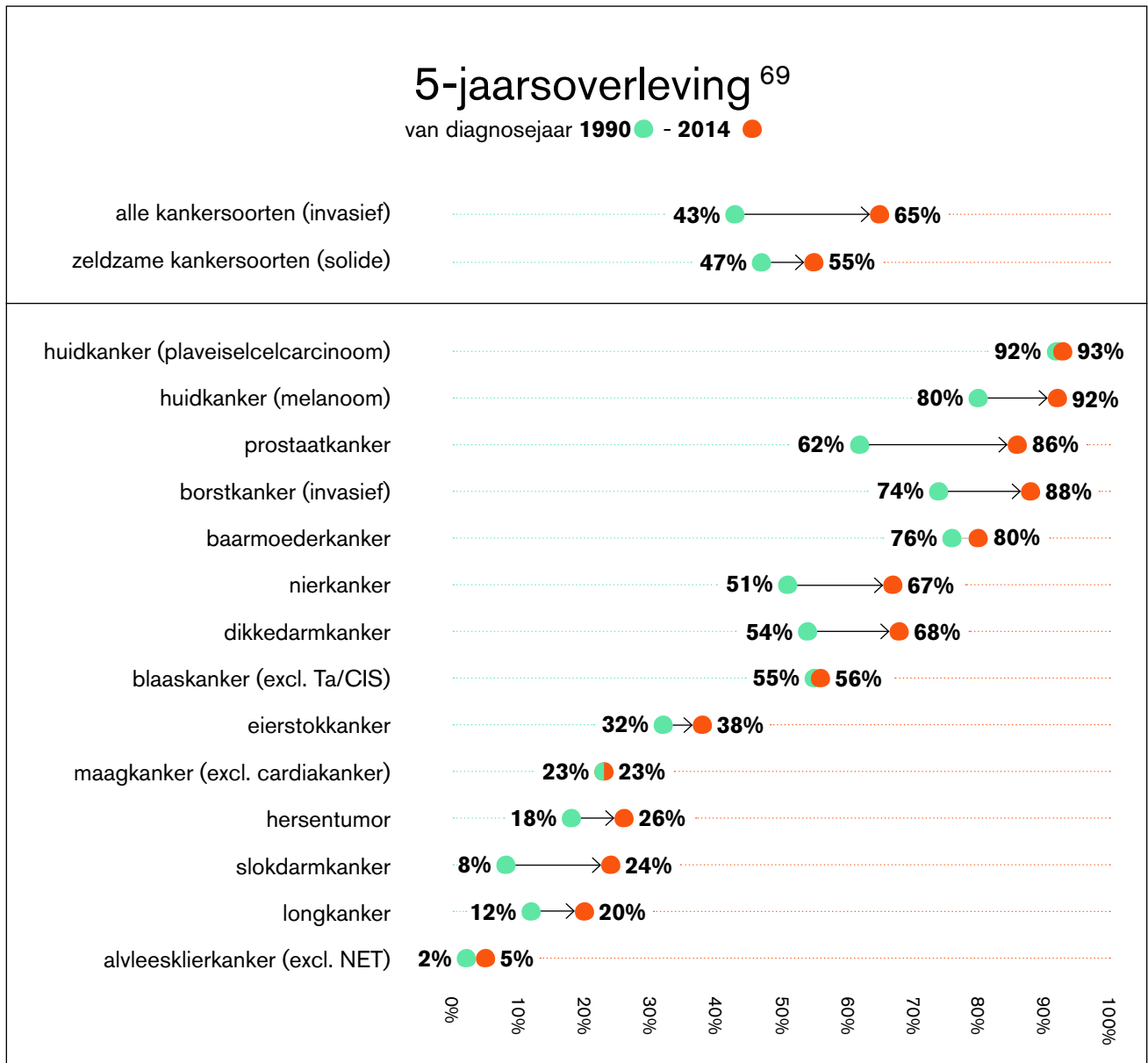
Percentage van de totale kankersterfte in 2021

A. exclusief basaalcelcarcinoom, **B.** invasief mammacarcinoom, **C.** dikke- en endeldarmkanker, **D.** leukemie, lymfklierkanker, multipel myeloom en andere vormen van beenmergkanker, **E.** nierbekkenkanker, urineleiderkanker, niet-spierinvasieve blaaskanker, spierinvasieve blaaskanker, urachus­kanker, kanker van de urinewegen overig, **F.** exclusief cardia­kanker, **G.** inclusief cardia­kanker

5-jaarsoverleving

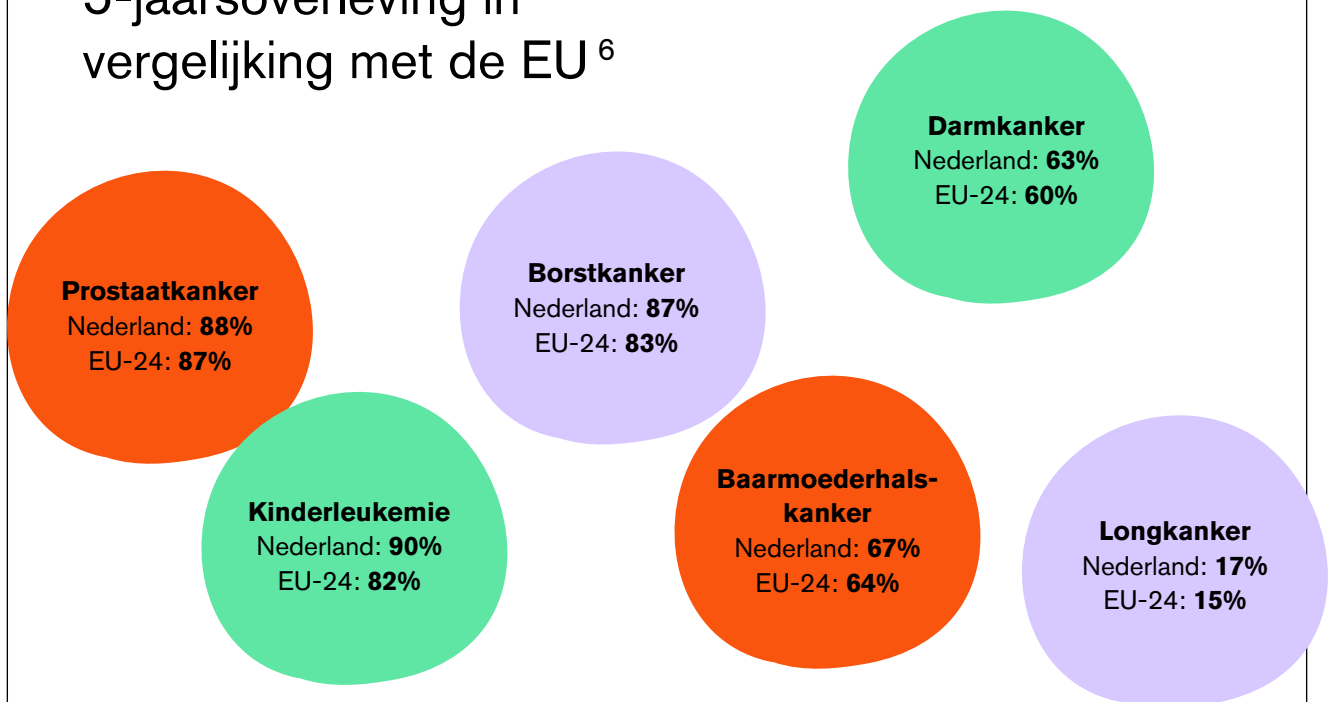
De totale 5-jaarsoverleving is toegenomen van 43% (1990) naar 66% (2022).⁷⁻⁶⁹ De 5-jaarsoverleving is voor bijna alle kankersoorten toegenomen, maar de verschillen zijn groot. Zo ligt de 5-jaarsoverleving voor huidkanker op 93% en voor borstkanker op 88%. Voor alvleesklierkanker is dit slechts 5%.⁶⁹ De afgelopen 30 jaar is de 5-jaarsoverleving gestegen naar 70% voor vrouwen en 66% voor mannen.⁵

5-jaaroverleving in vergelijking met de EU

In vergelijking met andere EU-landen is er in Nederland een aantal kankersoorten waarbij de 5-jaarsoverleving hoger is dan het EU-gemiddelde. Dit geldt voor prostaatkanker, kinderleukemie, borstkanker, baarmoederhalskanker, darmkanker en longkanker.⁶

5-jaarsoverleving in vergelijking met de EU⁶

Opmerking: de gegevens hebben betrekking op mensen die tussen 2010 en 2014 een diagnose hebben gekregen. Kinderleukemie verwijst naar acute lymfoblastische kanker.

Nederland in vergelijking tot EU

De sterftcijfers in Nederland zijn in de afgelopen jaren verbeterd, maar liggen nog altijd boven het Europees gemiddelde.^{6, 141}

In vergelijking tot de 26 andere EU-landen kent Nederland met name een hoge incidentie. Deze ligt voor mannen rond het Europees gemiddelde, maar vrouwen staan qua incidentie op de derde plaats van alle EU-landen.³ Deze hoge positie kan deels een effect zijn van hogere deelname aan bevolkingsonderzoeken en betere screeningsmethoden¹⁴² in Nederland.

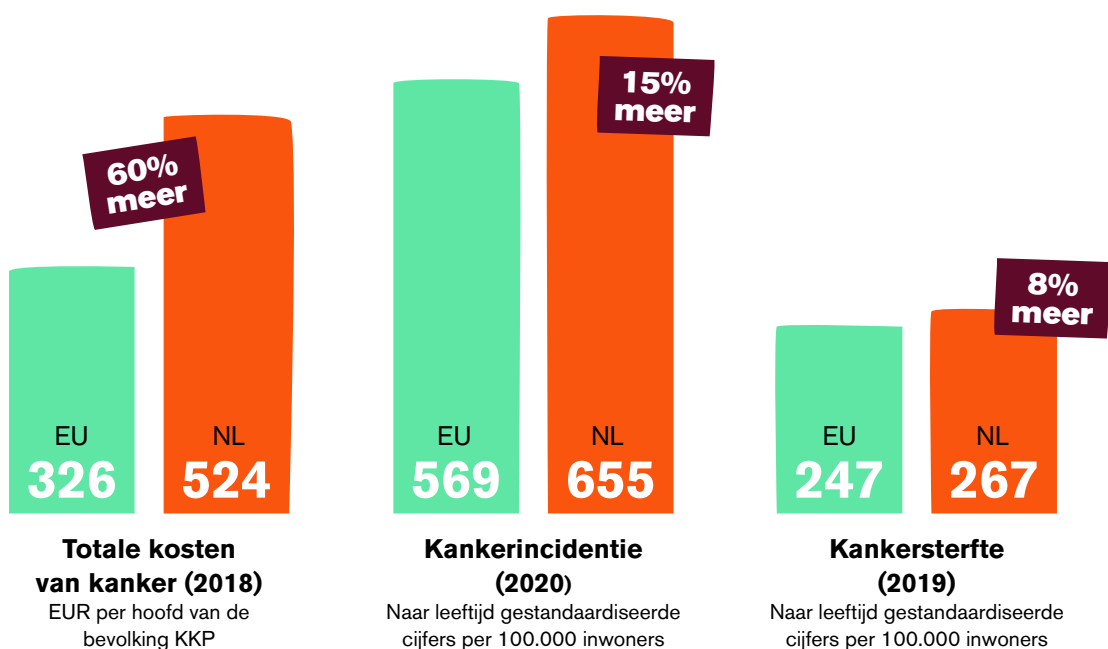
Kosten van kanker

De kosten voor kankerzorg waren zo'n 7% van de totale zorgkosten in 2019 in Nederland.

Dit komt neer op zo'n 6,5 miljard euro. Van dit bedrag werd het grootste gedeelte gespenseerd aan ziekenhuiszorg, namelijk 5,5 miljard euro (84,6%). Deze kosten zijn inclusief de uitgaven aan dure geneesmiddelen die in ziekenhuizen zijn gebruikt. Hierna volgden de uitgaven aan genees- en hulpmiddelen met 225 miljoen euro (3,5%).¹⁴⁴

De kosten van kankerzorg in Nederland zijn hoog in vergelijking met andere EU-landen.⁶ We geven 60% meer uit dan gemiddeld in de EU.⁶ Desondanks liggen de Nederlandse sterftcijfers 8% boven het gemiddelde van alle EU-landen en is de incidentie 15% hoger dan gemiddeld.⁶

Nederland in vergelijking tot Europa⁶

Bronnenlijst

z.d. = "zonder datum"

1. European Commission. (2021). [Europe's Beating Cancer Plan](#).
2. IARC. (2023). [Nordcan Survival - Trends](#).
3. JRC, IARC, WHO, & ENCR. (2023). [New cancer cases and cancer deaths on the rise in the EU](#).
4. Puts, G. C. W. M., Wauben-Spaetgens, B. M. M. E., Luth, T. T. K., Kruijt, A., Albada, A., Praagman, J., & Visser, O. (2023). [Ontwikkeling van de kans op kanker in 1990-2019](#). NTVG, 167.
5. IKNL. (2022). [Kanker in Nederland - trends & prognoses tot en met 2032](#). IKNL.
6. OECD. (2023). [Landenprofiel voor Kanker: Nederland 2023](#).
7. IKNL. (2022). [Overleving kankerpatiënten stijgt, maar niet bij alle kankersoorten](#).
8. IKNL, & NFK. (2019). [Kankerzorg in beeld: over leven met en na kanker](#).
9. Zorginstituut Nederland. (2022). [Kader Passende zorg](#).
10. RIVM. (z.d.). [Gezonde levensverwachting | Opleiding | Volksgezondheid en Zorg](#).
11. RIVM. (2018). [Gezondheidsverschillen | Volksgezondheid Toekomst Verkenning](#).
12. Ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport. (2022). [Integraal Zorg Akkoord - Samen werken aan gezonde zorg](#).
13. RIVM. (2018). [Zorguitgaven | Volksgezondheid Toekomst Verkenning](#).
14. Raad voor Volksgezondheid & Samenleving. (2020). [Applaus is niet genoeg](#).
15. Gupta Strategists. (2019). [Een stuur voor de transitie naar duurzame gezondheidszorg](#).
16. TNO. (2023). [Bijdragen van leefstijl, leefomgeving, infecties en reproductieve factoren aan kanker in Nederland](#).
17. RIVM. (z.d.). [Loket Gezond Leven | Loketgezondleven.nl](#).
18. WHO. (2012). [Programme on mental health - WHOQOL User Manual](#). National Academies Press.
19. European Commission. (z.d.). [EU Mission: Cancer](#).
20. ECHoS consortium. (z.d.). [ECHoS - Cancer Missions Hubs](#).
21. Committee on Quality of Health Care in America - Institute of Medicine. (2001). [Crossing the Quality Chasm: A New Health System for the 21st Century](#).
22. Trimbos Instituut. (2023). [Jongerenmonitor tabaks- en nicotineproducten](#).
23. CBS i.s.m. RIVM en Trimbos Instituut. (2022). [Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor 2022](#).
24. Trimbos Instituut. (2022). [Monitor Middelengebruik en Zwangerschap 2021](#).
25. Kantar Public (Gezondheidsfondsen voor Rookvrij). (2022). [Draagvlakonderzoek Tabaksontmoedigingsbeleid \(2022\)](#).
26. Department of Health, U., Services, H., for Disease Control, C., Center for Chronic Disease Prevention, N., Promotion, H., & on Smoking, O. (2020). [Smoking Cessation: A Report of the Surgeon General](#).
27. Mackenbach, J. P., & Stronks, K. (2016). [Gezondheid van de Nederlandse bevolking. Volksgezondheid en gezondheidszorg, 71](#).
28. RIVM. (2020). [CBS doodsoorzakenstatistiek](#).
29. Gezondheidsraad. (2015). [Richtlijnen goede voeding - Het advies in het kort](#).
30. CBS i.s.m. RIVM en Trimbos Instituut. (2022). [Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor | Alcoholgebruik onder volwassenen](#).
31. Trimbos Instituut. (2023). [Kennismonitor Alcohol 2022](#).
32. AICR, & WCRF. (2018). [Alcoholic drinks and the risk of cancer](#).
33. RIVM. (2021). [Alcoholgebruik | Oorzaken en gevolgen | Volksgezondheid en Zorg](#).
34. Trimbos Instituut. (z.d.). [Internationale cijfers - Expertisecentrum Alcohol](#).
35. Nederlandse Vereniging voor Dermatologie en Venereologie. (z.d.). [Weren, Kleren, Smeren!](#)
36. IKNL. (2019). [Huidkanker in Nederland](#).
37. RIVM. (2017). [UV-straling en gezondheid : Probleemveld en kennisbasis bij het RIVM](#).
38. IKNL. (z.d.). [Huidkanker](#).
39. IKNL. (2022). [NKR Cijfers | Sterfte - Grafiek](#).
40. Stuurgroep huidkankerzorg NL. (2021). [Nationaal actieplan huidkanker](#).
41. RIVM. (z.d.). [HPV: feiten en cijfers](#).
42. IKNL. (2022). [NKR Cijfers | Incidentie - Grafiek](#).
43. WHO. (z.d.). [Europese code tegen kanker - wat zijn de symptomen van een besmetting met de Helicobacter pylori?](#)
44. TNO (B. Henzing). (2023). [Berekening blootstelling PM2,5 - op aanvraag van NKC](#).
45. Rijksoverheid. (2023). [Compendium voor de Leefomgeving | Fijnere fractie van fijn stof \(PM2,5\) in lucht, 2009-2022](#).
46. Gezondheidsraad. (2017). [Beweegrichtlijnen 2017](#).
47. RIVM. (2021). [Opvolging van alle richtlijnen | Wat eet Nederland](#).
48. RIVM. (2022). [Beweeggedrag 2022](#).
49. CBS. (2022). [Hoeveel volwassenen hebben overgewicht? - Nederland in cijfers 2022](#).
50. Voedingscentrum. (z.d.). [Kanker](#).

51. Lega, I. C., & Lipscombe, L. L. (2020). Review: Diabetes, Obesity, and Cancer-Pathophysiology and Clinical Implications. *Endocrine Reviews*, 41(1).
52. Arts en Genetica. (z.d.). Erfelijke aanleg voor kanker.
53. Kanker.nl. (2022). Hoe weet je of je erfelijke aanleg voor kanker hebt?
54. Palliative. (2023). Richtlijn Palliatieve Zorg.
55. RIVM. (2023). Monitor bevolkingsonderzoek Darmkanker 2022.
56. RIVM. (2023). Monitor bevolkingsonderzoek Borstkanker 2022.
57. RIVM. (2023). Monitor bevolkingsonderzoek Baarmoederhalskanker 2022.
58. RIVM. (2023). Deelname aan bevolkingsonderzoeken kanker verder gedaald.
59. Landelijke Evaluatie team voor Colorectaal kanker bevolkingsonderzoek (LECO). (2023). Landelijke evaluatie van het bevolkingsonderzoek darmkanker 2018 tot 2021.
60. Aitken, C. A., Olthof, E. M. G., Kaljouw, S., Jansen, E. E. L., De Koning, H. J., & De Kok, I. M. C. M. (2022). Landelijke evaluatie van het bevolkingsonderzoek baarmoederhalskanker in Nederland.
61. Landelijk Evaluatie Team voor bevolkingsonderzoek naar Borstkanker (LETB). (2023). Landelijke evaluatie van bevolkingsonderzoek naar borstkanker in Nederland.
62. RIVM. (2022). Doelgroepanalyse en cliëntenervaringen - Bevolkingsonderzoek baarmoederhalskanker.
63. Helsper, C. W., van Erp, N. F., Peeters, P. H. M., & de Wit, N. J. (2017). Time to diagnosis and treatment for cancer patients in the Netherlands: Room for improvement? *European Journal of Cancer*, 87, 113–121.
64. FMS. (2022). Multidisciplinaire normering oncologische zorg in Nederland.
65. Hanna, T. P., King, W. D., Thibodeau, S., Jalink, M., Paulin, G. A., Harvey-Jones, E., O'Sullivan, D. E., Booth, C. M., Sullivan, R., & Aggarwal, A. (2020). Mortality due to cancer treatment delay: systematic review and meta-analysis. *BMJ (Clinical research ed.)*, 371, m4087.
66. Palga. (2019). Protocollen.
67. Zorginstituut Nederland. (2023). 3e Voortgangsrapportage Uitvoeringstraject moleculaire diagnostiek.
68. Nederlandse Vereniging voor Pathologie. (2023). Kwaliteitsstandaard mijlpaal.
69. IKNL. (2023). Figuren en uitleg per kankersoort.
70. IKNL. (2023). Overleving kinderen met kanker flink gestegen.
71. NFK. (2019). Doneer Je Ervaring | Je hebt kanker (gehad): hoe ervaar je de hulp van je huisarts en verpleegkundige?
72. Weel-Koenders, A. (2021). Zonder waarde geen zorg!
73. IKNL, & AYA Zorgnetwerk. (2022). Kanker bij jongvolwassenen.
74. NFK. (2022). Overzicht van de onderzoeken die praktijkvariatie aantoonde.
75. NFK. (2020). NFK slaat alarm: bij veel kankersoorten grote praktijkvariatie tussen ziekenhuizen.
76. KIKA. (2023). Wat is kinderkanker.
77. Bumanlag, I. M., Jaoude, J. A., Rooney, M. K., Taniguchi, C. M., & Ludmir, E. B. (2022). Exclusion of Older Adults from Cancer Clinical Trials: Review of the Literature and Future Recommendations. *Seminars in Radiation Oncology*, 32(2), 125–134.
78. Guerrero, S., López-Cortés, A., Indacochea, A., García-Cárdenas, J. M., Zambrano, A. K., Cabrera-Andrade, A., Guevara-Ramírez, P., González, D. A., Leone, P. E., & Paz-y-Miño, C. (2018). Analysis of Racial/Ethnic Representation in Select Basic and Applied Cancer Research Studies. *Scientific Reports*, 8(1), 1–8.
79. Siesling, S. (2023). De man is de norm, dus mist de vrouw zorg: Sabine Siesling, hoogleraar aan de universiteit, wil veranderen. *Twentsche Courant Tubantia*.
80. Zorginstituut Nederland. (2021). Advies Moleculaire diagnostiek in de oncologie.
81. Zorginstituut Nederland. (2023). Medicines | Horizonscan geneesmiddelen.
82. Oncologie.nu. (2023). 'Sluis' bespaarde al ruim 1 miljard euro aan zorgkosten.
83. Zorginstituut Nederland. (z.d.). Horizonscan geneesmiddelen.
84. Skipr. (2023). Kuipers verscherpt criteria voor pakketsluis dure geneesmiddelen.
85. Vintura. (2020). Every day counts.
86. Chauca Strand, G., Johansson, N., Jakobsson, N., Bonander, C., & Svensson, M. (2023). Cancer Drugs Reimbursed with Limited Evidence on Overall Survival and Quality of Life: Do Follow-Up Studies Confirm Patient Benefits? *Clinical drug investigation*, 43(8), 621–633.
87. RARECARENet. (z.d.). Cancer List - Information Network on Rare Cancers.
88. IKNL, VSOP, & NFK. (2018). Kankerzorg in beeld - zeldzame kanker.
89. IKNL. (2023). Zeldzame kanker: Organisatie van expertise.
90. de Heus, E., Duijts, S. F. A., van der Zwan, J. M., Kapiteijn, E., Nieveen van Dijkum, E. J. M., van Herpen, C. M. L., & Merx, M. A. W. (2022). The gap between rare and common cancers still exists: Results from a population-based study in the Netherlands. *European Journal of Cancer*, 167, 103–111.
91. IKNL. (2020). Uitgezaaide kanker in beeld.
92. Versluis, M. A. J., Rajmakers, N. J. H., Baars, A., van den Beuken-van Everdingen, M. H. J., de Graeff, A., Hendriks, M. P., de Jong, W.

- K., Kloover, J. S., Kuip, E. J. M., Mandigers, C. M. P. W., Sommeijer, D. W., van der Linden, Y. M., & van de Poll-Franse, L. V. (2023). Trajectories of health-related quality of life and symptom burden in patients with advanced cancer towards the end of life: Longitudinal results from the eQuiPe study. *Cancer*.
93. NFK. (2018). Doneer je Ervaring | Als je niet meer beter wordt, wat heb je dan nodig?
94. Boddaert, M. S., Pereira, C., Adema, J., Vissers, K. C. P., Van Der Linden, Y. M., Raijmakers, N. J. H., & Fransen, H. P. (2022). Inappropriate end-of-life cancer care in a generalist and specialist palliative care model: a nationwide retrospective population-based observational study. *BMJ Supportive and Palliative Care*.
95. Zorginstituut Nederland. (2017). Zinnige Zorg - Verbetersignalement: Zorg in de laatste levensfase bij mensen met ongeneeslijke darmkanker of longkanker.
96. Besseling, J., Reitsma, J., Van Erkelens, J. A., Schepens, M. H. J., Siroen, M. P. C., Ziedses Des Plantes, C. M. P., Van Berge Henegouwen, M. I., Beerepoot, L. V., Van Voorthuizen, T., Van Zuylem, L., Verhoeven, R. H. A., & Van Laarhoven, H. (2021). Use of Palliative Chemotherapy and ICU Admissions in Gastric and Esophageal Cancer Patients in the Last Phase of Life: A Nationwide Observational Study. *Cancers*, 13, 145.
97. Rietjens, J. A. C., Sudore, R. L., Connolly, M., van Delden, J. J., Drickamer, M. A., Droger, M., van der Heide, A., Heyland, D. K., Houttekier, D., Janssen, D. J. A., Orsi, L., Payne, S., Seymour, J., Jox, R. J., & Korfage, I. J. (2017). Definition and recommendations for advance care planning: an international consensus supported by the European Association for Palliative Care. *The Lancet Oncology*, 18(9), e543–e551.
98. Raad Volksgezondheid & Samenleving. (2022). Leven met het einde in zicht.
99. NHG. (2023). Proactieve Zorgplanning - Richtlijnen Palliatieve zorg.
100. Silveira, M. J., Kim, S. Y. H., & Langa, K. M. (2010). Advance Directives and Outcomes of Surrogate Decision Making before Death. *N Engl J Med*.
101. Brinkman-Stoppelenburg, A., Rietjens, J. A. C., & Van Der Heide, A. (2014). The effects of advance care planning on end-of-life care: A systematic review. *Palliative Medicine*.
102. Wright, A. A., Zhang, B., Alaka Ray, M., Mack, J. W., Elizabeth Trice, M., Balboni, T., Susan Mitchell, M. L., Jackson, V. A., Susan Block, M. D., Maciejewski, P. K., Prigerson, H. G., Block, B., & Corresponding Author, P. (2008). Associations Between End-of-Life Discussions, Patient Mental Health, Medical Care Near Death, and Caregiver Bereavement Adjustment. *JAMA*.
103. Teno, J. M., Gruneir, A., Schwartz, Z., Nanda, A., & Wetle, T. (2007). Association between advance directives and quality of end-of-life care: A national study. *Journal of the American Geriatrics Society*.
104. Stichting Nationaal Fonds tegen Kanker. (z.d.). Ondervoeding bij kanker.
105. De Cicco, P., Catani, M. V., Gasperi, V., Sibilano, M., Quaglietta, M., & Savini, I. (2019). Nutrition and Breast Cancer: A Literature Review on Prevention, Treatment and Recurrence. *Nutrients* 2019, Vol. 11, Page 1514, 11(7), 1514.
106. Langlais, C. S., Graff, R. E., Van Blarigan, E. L., Palmer, N. R., Washington, S. L., Chan, J. M., & Kenfield, S. A. (2021). Post-Diagnostic Dietary and Lifestyle Factors and Prostate Cancer Recurrence, Progression, and Mortality. *Current Oncology Reports*, 23(3), 1–20.
107. Berkel, A. E. M., Bongers, B. C., Kotte, H., Weltevreden, P., De Jongh, F. H. C., Eijsvogel, M. M. M., Wymenga, M., Bigirwamungu-Bargeman, M., Van Der Palen, J., Van Det, M. J., Van Meeteren, N. L. U., & Klaase, J. M. (2022). Effects of Community-based Exercise Prehabilitation for Patients Scheduled for Colorectal Surgery With High Risk for Postoperative Complications: Results of a Randomized Clinical Trial. *Annals of Surgery*, 275(2), E299–E306.
108. Molenaar, C. J. L., Minnella, E. M., Coca-Martinez, M., Ten Cate, D. W. G., Regis, M., Awasthi, R., Martínez-Palli, G., López-Baamonde, M., Sebío-García, R., Feo, C. V., Van Rooijen, S. J., Schreinemakers, J. M. J., Bojesen, R. D., Gögenur, I., Van Den Heuvel, E. R., Carli, F., & Slooter, G. D. (2023). Effect of Multimodal Prehabilitation on Reducing Postoperative Complications and Enhancing Functional Capacity Following Colorectal Cancer Surgery: The PREHAB Randomized Clinical Trial. *JAMA Surgery*, 158(6), 572–581.
109. Barberan-García, A., Ubré, M., Roca, J., Lacy, A. M., Burgos, F., Risco, R., Mombán, D., Balust, J., Blanco, I., & Martínez-Palli, G. (2018). Personalised Prehabilitation in High-risk Patients Undergoing Elective Major Abdominal Surgery : A Randomized Blinded Controlled Trial. *Annals of Surgery*, 267(1), 50–56.
110. Lifestyle4Health. (2022). Onderzoek naar effecten nieuw leefstijlprogramma na kanker.
111. Wischmeyer, P. E., Carli, F., Evans, D. C., Guilbert, S., Kozar, R., Pryor, A., Thiele, R. H., Everett, S., Grocott, M., Gan, T. J., Shaw, A. D., Thacker, J. K. M., Miller, T. E., Hedrick, T. L., McEvoy, M. D., Mythen, M. G., Bergamaschi, R., Gupta, R., Holubar, S. D., ... Fiore, J. F. (2018). American Society for Enhanced recovery and perioperative quality initiative joint consensus statement on nutrition screening and therapy within a surgical enhanced recovery pathway. *Anesthesia and Analgesia*, 126(6), 1883–1895.
112. Steffens, D., Ismail, H., Denehy, L., Beckenkamp, P. R., Solomon, M., Koh, C., Bartyn, J., Pillinger, N., Steffens, D., & Surg, A. (2021). Preoperative Cardiopulmonary Exercise Test Associated with Postoperative Outcomes in Patients Undergoing Cancer Surgery: A Systematic Review and Meta-Analyses. *Annals of Surgical Oncology*, 28, 7120–7146.
113. NFK. (2018). Doneer Je Ervaring | Samen-Beslissen.
114. IKNL. (2020). Primaire tumor onbekend.
115. Geenen, M. M., Cardous-Ubbink, M. C., Kremer, L. C. M., Van Den Bos, C., Van Der Pal, H. J. H., Heinen, R. C., Jaspers, M. W. M., Koning, C. C. E., Oldenburger, F., Langeveld, N. E., Hart, A. A. M., Bakker, P. J. M., Caron, H. N., & Van Leeuwen, F. E. (2007). Medical

assessment of adverse health outcomes in long-term survivors of childhood cancer. *JAMA*, 297(24), 2705–2715.

116. NFK. (2017). Doneer Je Ervaring | Late gevolgen van kanker: wat zijn jouw ervaringen?
117. Marchak, J. G., Christen, S., Mulder, R. L., Baust, K., Blom, J. M. C., Brinkman, T. M., Elens, I., Harju, E., Kadan-Lottick, N. S., Khor, J. W. T., Lemiere, J., Recklitis, C. J., Wakefield, C. E., Wiener, L., Constine, L. S., Hudson, M. M., Kremer, L. C. M., Skinner, R., Vetsch, J., ... Michel, G. (2022). Recommendations for the surveillance of mental health problems in childhood, adolescent, and young adult cancer survivors: a report from the International Late Effects of Childhood Cancer Guideline Harmonization Group. *The Lancet. Oncology*, 23(4), e184–e196.
118. Taskforce Cancer Survivorship Care. (2020). Kennisagenda kanker & leven.
119. IKNL. (2015). Incidentie kanker bij kinderen.
120. IKNL. (2015). Overleving kanker bij kinderen.
121. Devine, K. A., Christen, S., Mulder, R. L., Brown, M. C., Ingerski, L. M., Mader, L., Potter, E. J., Sleurs, C., Viola, A. S., Waern, S., Constine, L. S., Hudson, M. M., Kremer, L. C. M., Skinner, R., Michel, G., Gilleland Marchak, J., & Schulte, F. S. M. (2022). Recommendations for the surveillance of education and employment outcomes in survivors of childhood, adolescent, and young adult cancer: A report from the International Late Effects of Childhood Cancer Guideline Harmonization Group. *Cancer*, 128(13), 2405–2419.
122. NFK. (2019). Doneer Je Ervaring | Kanker bij jou of je naaste, wat betekent dit voor je werk?
123. Zegers, A. D., Coenen, P., van Belzen, M., Engelen, V., Richel, C., Dona, D. J. S., van der Beek, A. J., & Duijts, S. F. A. (2021). Cancer survivors' experiences with conversations about work-related issues in the hospital setting. *Psycho-oncology*, 30(1), 27–34.
124. Roelen, C. A. M., Koopmans, P. C., Schellart, A. J. M., & Van Der Beek, A. J. (2011). Resuming Work After Cancer: A Prospective Study of Occupational Register Data. *Journal of Occupational Rehabilitation*, 21(3), 431.
125. Start Foundation. (2014). Profielacceptatie - Pimbaa onderzoek.
126. De Boer, A. G. E. M., Taskila, T., Ojajärvi, A., Van Dijk, F. J. H., & Verbeek, J. H. A. M. (2009). Cancer survivors and unemployment: a meta-analysis and meta-regression. *JAMA*, 301(7), 753–762.
127. Pearce, A., Tomalin, B., Kaambwa, B., Horevoorts, N., Duijts, S., Mols, F., van de Poll-Franse, L., & Koczwara, B. (2019). Financial toxicity is more than costs of care: the relationship between employment and financial toxicity in long-term cancer survivors. *Journal of cancer survivorship : research and practice*, 13(1), 10–20.
128. NFK. (2021). Doneer Je Ervaring | De financiële gevolgen van kanker: wat is jouw ervaring?
129. Rijksoverheid. (2020). Ex-kankerpatiënten kunnen zich vanaf januari 2021 beter verzekeren.
130. Kanker.nl. (z.d.). Schone-lei-regeling voor ex-kankerpatiënten.
131. Butink, M., de Rijk, A., Boonen, A., Benoy, S., Bunskoek, S., Derikx, N., Dona, D., van der Heijden, A., Hendricks, P., Kluit, L., Lan Lee, Y., Raaijmakers, T., Spelt, A., Visser, A., de Vries, H., van Weely, S., de Weerd, S., & de Wind, A. (2022). Werk en Wijzer voor Zorgverleners.
132. NFK. (2021). Doneer Je Ervaring | Sociale steun, begrip en nazorg bij kanker: wat is jouw ervaring?
133. NFK. (2023). Doneer Je Ervaring | Iemand dicht bij je met kanker, hoe is of was dat voor jou?
134. NFK. (2019). Doneer Je Ervaring | Kanker bij je naaste, wat betekent dit voor je werk?
135. IPSO. (2018). Effectonderzoek De maatschappelijke waarde van IPSO inloophuizen.
136. Helen Dowling Instituut. (2022). Jaarverslag Helen Dowling Instituut 2022.
137. CNV. (2020). CNV publiceert een rouwhandleiding voor werkgevers.
138. de Heus, E., van de Camp, K., Driehuis, E., van der Zwan, J. M., van Herpen, C. M. L., Merckx, M. A. W., & Duijts, S. F. A. (2023). The solitary versus supported experience: Care inequality between rare and common cancer patients. *Psycho-Oncology*, 32, 1667–1674.
139. van Oss, A., Duijts, S. F. A., van Laarhoven, H., Kuip, E., Raaijmakers, N. J. H., & Brom, L. (2023). Quality of care and quality of life as experienced by patients with advanced cancer of a rare tumour type: results of the multicentre observational eQuiPe study. *Journal of Cancer Survivorship*, 17(4), 997–1007.
140. RIVM. (2023). Kanker | Leef tijd en Geslacht | Volksgezondheid en Zorg.
141. European Commission. (2022). Data explorer | ECIS.
142. OECD iLibrary. (2020). Cancer incidence and mortality | Health at a Glance: Europe 2020: State of Health in the EU Cycle.
143. NFK. (2019). Deel Je Ervaring | Kanker en werk.
144. RIVM. (2022). Kanker | Zorquitgaven | Volksgezondheid en Zorg.
145. IKNL. (2023). Vrouw-manverschillen bij kanker.
146. What is Theory of Change? - Theory of Change Community. (z.d.).